

VOKATIV U NASTAVI HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA

Tanja Salak

*Croaticum, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska*

Ključne riječi: vokativ, hrvatski kao ini jezik, padež, obrada, A2.

Sažetak: Vokativ se u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ) najčešće uvodi kao zadnji, sedmi padež. To se može pripisati njegovim specifičnim morfološkim, sintaktičkim i semantičko-pragmatičkim obilježjima, ali i činjenici da se najmanje upotrebljava. Specifičan je jer je nezavisan padež (kao i nominativ), ima izraženu komunikacijsku funkciju (obraćanje, dozivanje i dr.) te je samo djelomično gramatikaliziran. Naime, često se izjednačavaju nominativna i vokativna morfološka obilježja kao rezultat utjecaja drugih jezika, organskih idioma i različitih funkcionalnih stilova. Ponekad se govori o izumiranju vokativa, no bilo bi primjerenije govoriti o njegovoj demorfologizaciji. Za razliku od drugih padeža, vokativ se nedosljedno obilježava posebnim morfološkim oblikom što je izazov u obradi vokativa u nastavi HIJ-a. U radu se promišlja o obradi vokativa koja bi u isto vrijeme uvažavala komunikacijske potrebe učenika HIJ-a na početnoj razini učenja jezika (A2 razina prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike) te stanje u suvremenome hrvatskome standardnom jeziku.

VOCATIVE IN TEACHING CROATIAN AS A SECOND LANGUAGE

Tanja Salak

*Croaticum, Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

Keywords: Vocative, Croatian as a second language, case, teaching methodology, A2.

Summary: In the teaching of Croatian as a second language, the vocative is usually introduced as the final, seventh case. This is due to its specific morphological, syntactic and semantic-pragmatic characteristics, but it is also because it is used the

least. It is specific because it is an independent case (the same as the nominative), has a pronounced communicative function (addressing, invoking) and is only partially grammaticalized. Indeed, nominative and vocative morphological features are often equated as a result of the interaction of foreign language contacts, organic idioms and different functional styles. It is sometimes said that the vocative is extinct, but it is more accurate to say that it is demorphologized. The vocative is not implemented consistently like other cases, which poses a challenge in teaching Croatian as a second language. The paper considers the teaching of the vocative while respecting the communication needs of students of Croatian as a second language at the beginning level (A2 level according to Common European Framework of Reference for Languages) as well as the situation in the modern Croatian.

1. Uvod

Vokativ se u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a) poučava posljednji od svih padeža što je rezultat njegove rijetke uporabe te posebnih morfoloških, sintaktičkih i semantičko-pragmatičkih obilježja. Za razliku od drugih padeža, vokativ karakterizira nedosljednost u korištenju posebnog padežnog morfema. U hrvatskom je jeziku prisutno izjednačavanje vokativnog i nominativnog oblika što je rezultat utjecaja drugih jezika, organskih idioma i funkcionalnih stilova. To predstavlja izazov lektoru hrvatskoga kao inoga jezika koji treba zadovoljiti komunikacijske potrebe govornika pritom uvažavajući stanje u suvremenome hrvatskom jeziku te norme hrvatskoga standardnoga jezika.

U radu će se prikazati pristup obradi vokativa u udžbenicima i gramatikama za neizvorne govornike hrvatskoga jezika. Rad je usmjeren na poučavanje vokativa na razini A2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (ZEROJ-u), kada se vokativ poučava prvi put u hrvatskom kao inom jeziku (HIJ-u). Budući da govornici na ovoj razini ponajprije trebaju znati kako se obratiti sugovorniku imenom i prezimenom te imenom odmilja i titulom, pažnja će se usmjeriti na gramatičke opise koji se time bave. Na kraju će rad iznijeti prijedlog obrade vokativa koji uvažava opise u gramatikama, stanje u suvremenom jeziku te komunikacijske potrebe neizvornih govornika na razini A2.

2. Pristup obradi padeža u hrvatskom kao inom jeziku

Padeži u hrvatskome jeziku su: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental. Navedeni su tradicionalnim redosljedom koji je preuzet iz latinskoga jezika, a slijedili su ga stariji hrvatski gramatičari te se u većini gramatika zadržao do danas (Blagus Bartolec, 2015; Hudeček i Mihaljević, 2019: 55). Ovim su se redosljedom poučavali u nastavi hrvatskoga kao materinskoga jezika do *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* odobrena 2006. godine kojim je preporučen novi redosljed

poučavanja: N, A, G, D, L, I, V. Novi se nastavni plan usmjerava na učenika te se temelji na komunikacijsko-funkcionalnom pristupu, a preporučeni se poredak padeža temelji na psiholingvističkim načelima ovladavanja jezikom (Jelaska, 2006: 18). Budući da je novi poredak padeža naišao na neodobranje dijela struke, istraživanja čestotnosti često su korištena kao argument u prilog novom poretku (Bjedov, 2009). Istraživanje čestotnosti padeža u hrvatskome jeziku u pisanim i govorenim tekstovima (Kolaković, 2007) pokazuje da je nominativ najčešći padež, a potom slijede akuzativ i genitiv. Jedan od ova tri padeža ima oko 80% sklonjivih riječi u istraženim tekstovima. Čestotnost ostalih padeža ovisi o vrsti teksta, ali obično zadnje mjesto zauzima vokativ. Slično potvrđuju i druga istraživanja (Jelaska, Kovačević i Anđel, 2002 te Vuletić i Arapović, 1981, prema Kolaković, 2007, Tanacković Faletar i Matovac, 2009) koja su se bavila govorenim tekstovima djece i odraslih.

Glotodidaktički pristupi utemeljeni na komunikacijsko-funkcionalnom pristupu postoje već desetljećima pa se novi poredak padeža u poučavanju hrvatskoga kao materinskoga jezika ne čini tako revolucionaran u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a). Zapravo, danas se nastoje razviti pristupi koji nisu usmjereni samo na razvoj komunikacije i tečnosti, nego i jezične točnosti. Naime, poučavanje temeljeno samo na komunikacijskom načelu ne razvija jezičnu točnost pa je i razina komunikacijske kompetencije često manja od očekivane (Loewen, 2015: 23, prema Gulešić Machata i Udier, 2019: 7). Dakle, poučavanje je gramatike neizostavno, a još je više opravdano kada je riječ o flektivnom jeziku kao što je hrvatski jezik gdje se značenje riječi mijenja ovisno o morfološkom obliku. Postojeće gramatike i priručnici suvremenog hrvatskog jezika, tj. njihov opis hrvatskog jezika često nisu prikladni za poučavanje HIJ-a (Gulešić Machata i Udier, 2019: 9). Kada se promišlja o obradi gramatičkoga gradiva u HIJ-u, izbor se temelji na kriteriju čestotnosti i jednostavnosti. Dakle, najprije se poučavaju češći i jednostavniji oblici, a potom rjeđi i složeniji (Gulešić Machata i Udier, 2019: 11). Čestotnost je nešto lakše odrediti pretraživanjem korpusa. Kriterij jednostavnosti teže je odrediti jer je on uvijek u suodnosu s prvim jezikom učenika HIJ-a. Učenike HIJ-a nije moguće uvijek smjestiti u homogene skupine (isti prvi jezik, predznanje i općenito lingvističko znanje) pa se teži stvoriti univerzalan model poučavanja gramatičkih kategorija koji bi bio prikladan za različite profile učenika (Gulešić Machata i Udier, 2019: 19).

U obradi padeža u HIJ-u obično se koristi gramatičko-semantički pristup (Gulešić Machata i Udier, 2019) u kojem je važno učenicima objasniti da je svaki padež signal određene značenjske uloge koju imenska riječ ima u rečenici te objasniti koje konkretne značenjske uloge može imati pojedini

padež. Nakon što se obrade pojedine značenjske uloge, pristupa se objašnjavanju i uvježbavanju morfologije.

„U nastavnoj se praksi najbolji pokazao sljedeći redoslijed obrade padeža: nominativ, akuzativ, lokativ, dativ, instrumental, genitiv i vokativ. Poučavanje počinje nominativom kao neutralnim padežom koji služi imenovanju. Akuzativ se uči drugi po redu zato što je najčešći nakon nominativa, ima jednostavno značenje i može se dobro uklopiti u početničke komunikacijske teme (kao što su hrana i kupnja, na primjer). Lokativ se uči treći po redu, zbog čestote, jednostavnosti značenja i komunikacijske uklopivosti. Iako je semantički složeniji, dativ se obrađuje četvrti po redu zato što je morfološki jednak lokativu i to pojednostavnjuje njegovu obradu i razumijevanje. Poslije dativa obrađuje se instrumental koji također ima jednostavno značenje i oblike. Predzadnji je genitiv zbog njegove velike značenjske raslojenosti (zbog čega je najsloženiji padež za usvajanje), a posljednji je vokativ zato što je oblično složen, a ne osobito čest“ (Udier, Gulešić Machata i Čilaš Mikulić, 2006: 41).

3. O vokativu

3.1. Morfološka obilježja

Vokativ je kao poseban morfološki oblik postojao još u praslavenskom jeziku. Od prve gramatike Bartola Kašića 1604. godine do danas, vokativ se smatra jednim od sedam padeža koje ima hrvatski jezik budući da su se tradicionalne gramatike vodile morfološkim pristupom koji vidi poseban morfološki oblik kao presudan kriterij za status padeža. U slavenskim je jezicima prisutna tendencija gubljenja posebnih vokativnih nastavaka pa je on kao zaseban morfološki oblik danas izgubljen u ruskom, bjeloruskom, slovačkom, donjolužičkosrpskom i slovenskom. Vokativ kao zaseban morfološki oblik sačuvali su poljski, češki, gornjolužičkosrpski, ukrajinski te svi južnoslavenski jezici osim slovenskoga. Ipak, i u tim se jezicima zaseban vokativni morfološki oblik sve više gubi, a na njegovo mjesto dolazi nominativni oblik. U bugarskom i makedonskom padeži su izgubljeni kao morfološka kategorija, ali su sačuvani posebni vokativni, tj. apelativni oblici. (Mihaljević, 2014, prema: Karlić i Cvitković, 2017: 230).

Umjesto o izumiranju vokativa, bilo bi bolje govoriti o demorfologizaciji vokativa. Kategorija vokativnosti opstaje, samo se nužno ne obilježava posebnim morfemom. Božinić (2021) navodi da je vokativ u hrvatskome jeziku djelomično gramatikaliziran, odnosno vokativni nastavci ne koriste se dosljedno nego se sve češće izjednačavaju vokativni i nominativni oblik. Božinić (2021: 96) smatra da je to rezultat „međudjelovanja inojezičnih dodira, organskih idioma, razgovornoga i administrativnoga diskursa i načela jezične ekonomije čime, uz interpunkcijske i paralingvističke znakove,

obilježnost vokativa posebnim gramatičkim morfemom postaje zalihosna značajka s obzirom na njegove komunikacijske funkcije“.

3.1.1. Demorfologizacija vokativa kao rezultat utjecaja inojezičnih dodira i načela jezične ekonomije

Vraneša i Kodrić Gagro (2016) u radu o pojavi okamenjivanja padeža¹ u suvremenome hrvatskome jeziku navode kako „prodornost naravi engleskoga jezika, ponajprije njezina funkcionalnost, posljednjih dvaju desetljeća ostavlja traga u mnogim svjetskim jezicima pa tako i hrvatskome, na leksičkoj i sintaktičkoj razini, a posljedično i na morfološkoj“ (2016: 405). Pritom navode primjere nesklanjanja muških imena stranog porijekla kad se navode uz prezime (*Baš poput George Clooneyja ili Brada Pitta... Policija Brad Pittu zaplijenila oružje* i dr.) (Vraneša i Kodrić Gagro 2016: 405).

Težak i Babić (1992: 97) prepoznaju upotrebu nominativnog oblika za vokativ kod stranih muških imena. Slično navodi i Raguž (1997: 11) koji napominje da mnoga strana vlastita imena, osobito u razgovornom jeziku, koriste nominativni oblik u vokativu. Zanimljivo je reći da je Damjanović zapazio da se već u staroslavenskim tekstovima javlja i vokativ bez vokativnih nastavaka što je pripisao utjecaju grčkoga (prema Karlić i Cvitković, 2017: 230).

3.1.2. Demorfologizacija vokativa u organskim idiomima

U kajkavskim se govorima vokativni oblik davno izjednačio s nominativnim što je vidljivo u starijim kajkavskim gramatikama Ignacija Szentmártonyja (iz 1783. godine) i Josipa Đurđevačkog (iz 1826. godine). Ignac Kristijanović u svojoj gramatici iz 1837. godine navodi da vokativ obično ima nominativni oblik. Navodi i imenice koje imaju poseban oblik s gramatičkim morfemom *-e*: *o Gozpone! O brate!* (Stolac, 2005: 4, 5), ali smatra da se za takve primjere može reći da je riječ o okamenjenim vokativnim oblicima.

Proučavatelj kajkavskog književnog jezika Zvonimir Junković objasnio je gubljenje vokativa ovim riječima: „Gubljenje je vokativa posljedica slabog funkcionalnog učinka: svaka je vijest upućena sugovorniku, te je suvišno isticati posebnim nastavkom ono što proizlazi iz govorne situacije. Vokativ se čuva tamo gdje je semantički obogaćen, tj. gdje ne služi isključivo za dozivanje“ (Junković, 1972: 130, prema Maresić, 1995: 236 i Stolac, 2005: 6).

Kao što zaključuje Junković, u kajkavskim se govorima vokativni oblik ponajprije ostvaruje zbog svoje ekpresivne funkcije, kao iskaz govornikovih osjećaja i osobnog stava prema sugovorniku. Primjerice, kao način izražavanja dragosti ili obraćanja s povjerenjem, molbom: *podravski* i

¹ tendencija sve učestalijega nametanja nominativnih i akuzativnih oblika (ponajprije kod brojeva)

turopoljski govori tada imaju poseban vokativni nastavak *-o* ili *-e* za rodbinske nazive (*kume, strino*). S druge strane dvosložna ženska imena (rjeđe i muška) imaju vokativni nastavak *-o*, a pritom korištenje vokativnog oblika u nekim govorima služi i za izražavanje ljutnje ili prijekora (*Maro, Maro, ne valja ti to, Števo, kaj to delaš*) (Maresić, 1995: 237).

Imajući na umu da je kajkavski govor, uz štokavski, jedno od obilježja zagrebačkog govora² koji zasigurno ima najveću medijsku prisutnost (najveće su televizijske i radijske kuće smještene u Zagrebu) možemo pretpostaviti da je njegov utjecaj na suvremeni hrvatski jezik značajan.

3.1.3. Demorfologizacija vokativa u razgovornom diskursu

Istraživanje Virne Karlić i Ivane Cvitković (2017) među sto studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pokušalo je utvrditi upotrebu vokativnih oblika među izvornim govornicima hrvatskoga. Zaključile su da se vokativni oblik više zadržao kod imenica muškog roda nego kod imenica ženskog roda te su uočile da se složeni vokativni izrazi pojednostavnjuju tako da se prva riječ ili titula koristi u vokativnom obliku, a ostatak u obliku nominativa (pa čak i kod ispitanika koji su za isto ime koristili vokativni oblik onda kada se pojavio izolirano). Upravo su nedosljednost u provođenju vokativnih oblika naglasile kao značajan podatak (primjerice 50% ispitanika navodi upotrebu vokativnog oblika *Tomislave*, dok u sintagmi s titulom *gospodin* navode njegov nominativni oblik: *dragi gospodine Tomislav*). Ovo istraživanje, iako provedeno na malenoj i prilično homogenoj skupini ispitanika, ipak može biti relevantan pokazatelj stanja vokativa u suvremenom hrvatskom jeziku. Svakako, bilo bi nužno poduzeti istraživanje na većem uzorku.

3.2. Sintaktička obilježja

Diana Stolac (2005), govoreći o sintaktičkim izrazima, smješta vokativ u samostalne izraze. Riječ je o izrazima koji su sami posebno ustrojstvo pa zato mogu stajati na bilo kojem mjestu u rečenici, a mogu se i isključiti iz rečenice da se ne promijeni sintaktička struktura rečenice. Samostalnim izrazima pripadaju vokativi imenica, uzvici, onomatopejske riječi, modalne riječi, poštapalice, sinsemantičke fraze te umetnuti dijelovi iz kojeg drugog jezičnog sustava. Vokativ se razlikuje od drugih padeža, on je izvan rečenice i može stajati u bilo kojem dijelu rečenice što je u pisanju izraženo zarezom, a u govoru intonacijom, ali je i najbliži nominativu jer i jedan i drugi nemaju

² Općezagrebački je govor kojim govore mladi naraštaji rođeni u Zagrebu štokaviziraniji od »zagrebačke kajkavštine« koju opisuje Šojat (ZK 1998: 61–71) i zapravo se sinkronijski ne može smatrati pravim kajkavskim govorom (što je pomalo romantičan pogled na situaciju), nego miješanim kajkavsko–štokavskim govorom (takvi su govori tipični za gradske sredine). (Kapović, 2006)

značajke ostalih kosih padeža (izricanje povezanosti onoga što znače s drugim dijelovima rečenice).

Neki lingvisti smatraju da je vokativ svojim sintaktičkim, pragmatičkim i funkcionalnim obilježjima toliko različit od drugih padeža da ga se ne bi trebalo svrstavati u padeže. Primjerice Belaj i Tanacković Faletar u svojoj *Kognitivnoj gramatici* za vokativ objašnjavaju da „ne predstavlja padež, barem ne u užem smislu u kojem su to svi ostali padeži sa svojim gramatičkim funkcijama, već je njegova funkcija vezana uz sam komunikacijski kontekst i u tom je smislu pragmatičke naravi“ (2014: 270).

3.3. Semantičko-pragmatička obilježja

Apelativnost se odnosi na različita djelovanja govornika kojima skreće sugovornikovu pažnju i izaziva njegovu reakciju tijekom komunikacije. Apelativnosti pripadaju kategorije: vokativnost, imperativnost i interogativnost. Vokativnost je semantičko-pragmatička kategorija čiji je jedan mogući ostvaraj vokativ pri čemu postojanje vokativa kao posebnog morfološkog oblika nije nužno za ostvarivanje kategorije vokativnosti. Vokativ ima sporni status zato što većina lingvista promatra samo formalnu stranu vokativnosti (vokativ kao poseban morfološki oblik) bez ulazanja u semantičku analizu. To dokazuje činjenica da se vokativ ne navodi kao padež u slavenskim jezicima koji više nemaju posebne gramatičke morfeme za vokativ (Karlić i Cvitković, 2017: 240).

Komunikacijske funkcije koje ispunjava vokativ su mnoge: izravno obraćanje sugovorniku, oslovljavanje, skretanje pozornosti sugovornika na dio poruke, provjeravanje protoka informacija u komunikacijskom kanalu te invokacijska funkcija kao znak početka govorenja/pisanja (Stolac, 2005: 1).

Kategorija se vokativnosti ostvaruje i drugim sredstvima: položajem u rečenici, zarezom ili uskličnikom u pisanju, a intonacijom, gestikulacijom i drugim paralingvističkim sredstvima u govorenju. Ovi signali vokativnosti opstaju bez obzira na upotrebu posebnog morfološkog oblika.

4. Vokativ u nastavi HIJ-a

Vokativ se obično obrađuje zadnji od svih padeža što je rezultat njegove rijetke uporabe i složenog morfološkog opisa. Autorice serije udžbenika za neizvorne govornike hrvatskoga pod naslovom *Razgovarajte s nama!* koji se koriste od početnih do naprednih razina (u Croaticumu i šire) smještaju vokativ na sam kraj obrade padeža i zato što je: „Značenje vokativa vrlo (je) jednostavno, ali su njegova morfologija i pragmatika teže. Učenicima je teško shvatljivo kako to da se vokativ ne provodi dosljedno kao drugi padeži“ (Udier, Gulešić Machata i Čilaš Mikulić, 2006: 41).

Nastava hrvatskoga kao inoga jezika u pravilu se temelji se na ZEROJ-u (*Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike*) te na opisnicima

razina koji su pripremljeni za hrvatski kao ini jezik. U ovom smo se radu usmjerili na razinu kada se vokativ poučava prvi put, a to je razina A2. U *Hrvatskom A2: Opisnom okviru referentne razine A2* (2017) stoji da se govornik na razini A2³ prilikom pozdravljanja „može obratiti sugovorniku imenom, prezimenom, titulom i nazivom odmilja“ (2017: 86). Slijedeći opisnik, obrada vokativa trebala bi biti ponajprije usmjerena na morfološki oblik vokativa za imena i prezimena, titule i imena odmilja.

4.1. Vokativ u udžbenicima hrvatskoga jezika za neizvorne govornike na početnoj razini

U priručniku *Dobro došli 1. Gramatika i rješenja zadataka* navodi se da je vokativ padež oslovljavanja koji se u tekstu odvaja zarezom. Za muški rod navode se nastavci *-u* i *-e*, dok se za ženski rod navode nastavci *-o* i *-e* (Barešić 2000: 79, 80). Pritom nema detaljnijih objašnjenja kada koristiti koji nastavak.

U udžbeniku *Reci mi hrvatski* u gramatičkom se dijelu detaljnije objašnjava uporaba svih padeža. Za vokativ imenica muškoga roda jednine navode se nastavci *-e* ili *-u* te se navodi da vlastite imenice koje završavaju na samoglasnik ili *-j* nemaju nastavke u vokativu, a oprimjeruje se ovim imenima: *Domagoj! Hrvoje! Darko!*. Za vokativ imenica ženskog roda jednine navode se nastavci *-o* za opće imenice te se u zagradi još pojašnjava da su to imenice koje ne označavaju žensko ime (navodi se primjer *Slobodo!*). Potom se navodi da imenice koje označavaju ženska imena imaju u vokativu jednine *-e* ili *-a*, a katkad i *-o* (u sljedećoj rečenici se navodi da riječi *mama, tata* i *teta* imaju nastavak *-a*) (Juričić, 1994: 122, 123, 124).

U *Croatikumovim* udžbenicima *Razgovarajte s nama! Udžbenik i vježbenica za razinu A2/B1* (2008) te *Hrvatski za početnike 1* (2006) vokativ se obrađuje u istoj lekciji kao i imperativ što je u skladu s komunikacijskim pristupom kojim se polazi od upotrebe s obzirom da se vokativ često koristi uz imperativ. Također, time se ističe i apelativnost vokativa, tj. kategorija vokativnosti kao jedan od aspekata apelativnosti.

Za muški rod jednine navode se nastavak *-e* (*Ivane, Josipe*), nastavak *-e* uz palatalizaciju (*čovječe*) te nastavak *-u* (*mužu, prijatelju*). Za ženski rod postoji razlika u dvama udžbenicima. U udžbeniku *Hrvatski za početnike 1* navodi se nastavak *-o* te se oprimjeruje općom imenicom *ženo* i nastavak *-ica* koji se oprimjeruje vlastitim imenom *Ljubice*. U udžbeniku *Razgovarajte s nama!* za razinu A2/B1 navode se nastavci *-o/-a* što se oprimjeruje vlastitim imenom *Majo*, ali se ne navodi kada se koristi *-o*, a kada *-a*, nastavak *-(ic)e*

³ Razina A2: temeljni govornik koji može rabiti jednostavan jezik u komunikaciji o svakodnevnim temama (ZEROJ 2005).

uz primjer *prijateljice* te nastavak *-i* (za imenice i-deklinacije) uz primjer *ljubavi* (Čilaš Mikulić i sur. 2006: 276, 277 i Čilaš Mikulić i sur. 2008: 76)

4.2. Vokativ u gramatikama hrvatskoga jezika za neizvorne govornike Zrinska Jelaska u svojoj gramatici *Basic Croatian Grammar: Sounds, Forms, Word Classes* navodi da je vokativ, kao i nominativ, nezavisan padež. Navodi četiri nastavka u vokativu *-o*, *-e*, *-u*, *-i* te nastavak *-a* zato što mnoga imena zadržavaju nominativni oblik. Također napominje kako vokativni nastavci imaju mnogo varijacija, ali vokativ je najrjeđi padež, posebice u pisanju. Možemo istaknuti da za ženski rod navodi kako puno ženskih imena zadržava nominativni oblik te da neke imenice ženskog roda imaju nastavak *-o*. Za muška imena na *-o* i *-e* navodi istovjetnost vokativnog i nominativnog oblika (Jelaska 2015: 89, 90).

U gramatici za neizvorne govornike hrvatskoga jezika *Croatian Grammar* Vinka Grubišića u tablici se za muški rod navode nastavci *-e* i *-u* te se objašnjava da se nastavak *-e* koristi za nepalatalne osnove, a nastavak *-u* za palatalne osnove (2007: 49), dok se u tablici za ženski rod nalazi samo primjer s nastavkom *-o*, a u opisu se navodi da su mogući nastavci *-a* i *-ice* bez dodatnog objašnjenja (Grubišić 2007: 65).

Ronelle Alexander u gramatici za bosanski, srpski i hrvatski pod naslovom *Bosnian, Croatian, Serbian, a grammar: With sociolinguistic commentary* navodi kako vokativ nije padež u užem smislu riječi jer nema funkciju subjekta, objekta ili sličnu. Navodi i da uporaba vokativa nije obavezna za sve imenice, ali da se najčešće koristi za vlastita imena (Alexander, 2006: 22, 303). Autorica niže sve moguće nastavke za muški i ženski rod te objašnjava njihovu uporabu i oprimjerava. Možemo izdvojiti samo stavke koje su za ovaj rad značajne. Navodi da imenice muškog roda i vlastita muška imena na *-k*, *-g*, *-h* imaju nastavak *-e* uz palatalizaciju, dakle ne navodi mogućnost nominativnog oblika. Navodi da muška i ženska dvosložna imena s dugouzlaznim naglaskom imaju nastavak *-o* (*Maro, Nado*). Odmah zatim navodi da, osim ako ne završavaju na *-ica*, sva ostala imena koriste nominativni oblik, a to se primjenjuje i na neke rodbinske nazive (Alexander 2006: 126, 127). Zanimljivo je da autorica navodi kako prezimena nemaju poseban vokativni oblik kada dolaze s imenom, ali ga mogu imati uz titule (Alexander 2006: 132).

Najnovija gramatika za neizvorne govornike hrvatskoga jezika *Basic Croatian Grammar* Darka Matovca također nudi detaljniji opis vokativa. Ova gramatika ima znatan odklon od dosadašnjih pristupa jer se vokativ izdvaja od drugih padeža. Kao i prethodne gramatike, navodi nastavke *-e* ili *-u* za muški rod, dok za ženski rod u tablici navodi nastavke *-o* i *-e* (za imenice koje završavaju nastavkom *-ica*). Za muški rod navodi i provođenje palatalizacije te upućuje da se ona ne provodi kod imena i prezimena. Navodi i situacije u

kojima vokativ ima oblik jednak nominativu: muška imena i imenice muškog roda na samoglasnik, muška imena i prezimena na *k, g, h, c*, kratka ženska imena brzog izgovora te duga ženska imena (Matovac 2022: 200-201). Može se primijetiti da su situacije u kojima je vokativni oblik jednak nominativu vezane uz imena čemu je autor obratio posebnu pažnju imajući u vidu komunikacijske potrebe neizvornih govornika.

Kao što je vidljivo iz navedenih udžbenika i gramatika za neizvorne govornike, opisi vokativnih oblika (posebice za vlastita imena) nisu isti. Ponekad su šturi i nedorečeni, a ponekad su detaljniji, ali nisu usuglašeni. Ovakva je situacija i u gramatikama hrvatskoga jezika koje su prvenstveno namijenjene izvornim govornicima.

5. Pogled u gramatike hrvatskoga jezika

Gramatike hrvatskoga jezika prvenstveno su pisane za izvorne govornike hrvatskoga jezika i nude detaljnije opise vokativnih oblika. S ciljem uvida u sva pravila, ograničenja i iznimke za vlastita imena i opće imenice koje se odnose na rodbinske nazive (imajući u vidu potrebu ovladavanja tim oblicima na razini A2), napravljen je presjek gramatičkih opisa.

5.1. Vlastita imena u vokativu

„Problematika sklonidbe vlastitih imena u hrvatskoj gramatikologiji inače nije u potpunosti razriješena jer su znatna kolebanja vokativnih gramatičkih morfema za ženska imena e-sklonidbe zabilježena još u hrvatskim dopreporodnim gramatikama, koja se nastavljaju i u suvremenim gramatikama“ (Božinić, 2021: 107). S obzirom da su vokativni oblici za vlastita imena mjesto najvećih kolebanja u hrvatskome suvremenom jeziku, zanimalo nas je što o tome pišu gramatike i koliko se bave tom temom.

U Tablici 1 prikazani su gramatički opisi vokativa koji se bave vlastitim imenima. Izvor su: *Školska gramatika hrvatskoga jezika* Sande Ham iz 2002., *Gramatika hrvatskoga jezika* Josipa Silića i Ive Pranjkovića iz 2007., *Gramatika hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića iz 1992., *Praktična hrvatska gramatika* Dragutina Raguža iz 1997., *Hrvatska gramatika* Eugenije Barić i suradnika iz 2006. te *Basic Croatian Grammar* Darka Matovca iz 2022.

	Muška vlastita imena	Ženska vlastita imena
Ham (2002)	V=N za muška imena na <i>-o, -e</i> <i>Dubravko, Hrvoje</i> (str. 43)	-o, -e, V=N <i>Maro, Zlatice, Dinka, Ivana</i> (str.47)
Silić i Pranjković (2007)	V=N za osobne imenice muškog spola koje se sklanjaju kao imenice	-e ženska osobna imena na <i>-ica</i> (str. 108)

	<p>ženskog roda (<i>Matija, Ilija</i>) (str. 109)</p> <p>-<i>e</i> muška osobna imena na -<i>ica</i> (str.108)</p>	<p>Ženska osobna imena koja ne završavaju na -<i>ica</i> imaju u vokativu morfem -<i>o</i> ili V=N (<i>Marija</i> i <i>Marijo, Ljiljana</i> i <i>Ljiljano</i>) (str. 108)</p>
<p>Težak i Babić (1992)</p>	<p>V=N u vlastitim imenima stranog podrijetla, osobito ako se želi izbjeći glasovna promjena: <i>Dođi, stari Fritz</i> (str.87)</p> <p>V=N za vlastita muška imena na -<i>o, -e, -u, -a</i> (str. 90, 91, 93)</p> <p>-<i>e</i> imenice na -<i>ica</i> s više od dvaju slogova kad znače muško ime odmila (str. 93)</p>	<p>V=N osobna imena i prezimena na -<i>a</i> u konvencionalnom, stilski neobilježenom oslovljavanju (<i>Sonja, Dubravka</i>) (str. 93)</p> <p>-<i>e</i> imenice na -<i>ica</i> s više od dvaju slogova kad znače žensku osobu (str. 93)</p> <p>-<i>o</i> dvosložna ženska imena s dugouzlaznim nastavkom na prvom slogu u nominative jednine (<i>Maro, Nado, Ružo</i>) (str. 93)</p>
<p>Raguž (1997)</p>	<p>V=N često mnoga strana vlastita imena (osobito u razgovornom jeziku) (<i>Sven, George, Denis</i>) (str.11)</p> <p>V=N domaća vlastita imena ako se osnova izmijenila (<i>Žic, Maček</i>), ali mogu dobiti vokativni nastavak koji je onda stilski obilježen (<i>Žiče, Mačeče, Mačeku</i>) (str. 11)</p> <p>V=N muška imena i prezimena s nastavkom -<i>a</i> u (<i>Nikola, Mateša</i>) (str. 44)</p>	<p>V=N mnoga ženska imena, osobito ona s dva suglasnika ispred nastavka (<i>Blanka, Vesna, Ana, Ljiljana</i>) (str. 44)</p> <p>-<i>e</i> trosložne i višesložne imenice sa sufiksom -<i>ica</i> (str. 44)</p> <p>-<i>o</i> dvosložna vlastita imena i prezimena s dugouzlaznim naglaskom (<i>Mira, Neda</i>) (str.44)</p>

Barić i sur. (2005)	<p>V=N (palatalizirana osnova izbjegava se kako se ne bi previše udaljila od osnove) (<i>Fric – Fricu</i>) (str. 109)</p> <p>V=N nehipokoristička osobna imena na <i>-o</i> ili <i>-e</i> (<i>Marko, Danilo, Maroje</i>) (str. 112)</p> <p>V=N muška imena na <i>-a</i> (<i>Andrija, Toma</i>) (str. 154)</p> <p><i>-e</i> muška imena na <i>-ica</i> (<i>Ivice</i>) (str. 155)</p> <p>V=N imena od dragosti, dvosložne imenice na <i>-o/-e</i> s dugouzlaznim naglaskom (<i>Pero, Niko</i>)</p>	<p>V=N obično višesložna ženska imena osim onih na <i>-ica</i> uz V <i>-o</i> (<i>Marija i Marijo, Katarina i Katarino</i>) (str. 154)</p> <p><i>-e</i> ženska imena na <i>-ica</i> (<i>Danice</i>) (str. 155)</p> <p>V=N imena od dragosti, dvosložne imenice na <i>-o/-e</i> s dugouzlaznim naglaskom (<i>Mare, Luce</i>)</p>
---------------------	--	---

Tablica 1. Opis vokativa za vlastita imena u hrvatskim gramatikama

Božinić (2021: 197) je navela kako su najveća kolebanja u vokativu prisutna za ženska imena. Možemo primijetiti da je u svim gramatikama zabilježen vokativni nastavak *-e* za ženska imena na *-ica*. Također, sve gramatike prepoznaju mogućnost izjednačavanja vokativnog oblika s nominativnim. Silić i Pranjković (2007: 108) za vlastita ženska imena navode dva moguća gramatička morfema *-a* i *-o* (*Marija/Marijo, Ljiljana/Ljiljano, Božena/Boženo*) kao dvije ravnopravne mogućnosti. Slično nalazimo i kod Barić i sur. (2005: 154) gdje se navodi da je vokativni oblik istovjetan nominativu obično za višesložna ženska imena osim onih na *-ica*, uz vokativni nastavak *-o* (*Marija i Marijo, Katarina i Katarino*). Ham (2002: 47) također navodi oblik s nastavkom *-o* i oblik istovjetan nominativu, ali ih ne navodi kao dvije ravnopravne mogućnosti u primjerima (*Maro, Dinka, Ivana*) i ne opisuje razliku u upotrebi jednog ili drugog gramatičkog morfema. Opisom dvaju mogućih nastavaka i situacija kada se koristi jedan ili drugi više se bave druge gramatike. Težak i Babić (1992: 93) navode da je vokativni oblik istovjetan nominativnom za osobna imena i prezimena na *-a* u konvencionalnom, stilski neobilježnom oslovljavanju (*Sonja, Dubravka*) dok nastavak *-o* imaju dvosložna ženska vlastita imena i prezimena s dugouzlaznim naglaskom (*Mira, Neda*). Raguž (1997: 44) pak navodi da je vokativni oblik istovjetan nominativnom za mnoga ženska imena, osobito ona s dva suglasnika ispred nastavka (*Blanka, Vesna, Ana, Ljiljana*), dok se

nastavak *-o* koristi za dvosložna ženska vlastita imena i prezimena s dugouzlaznim naglaskom (*Mira, Neda*) (1997: 44).

Kod muških vlastitih imena situacija je nešto jednostavnija. Većina gramatika napominje da muška imena na *-ica* koriste vokativni nastavak *-e* te da muška imena na vokal zadržavaju nominativni oblik u vokativu. Istraživanje o upotrebi vokativa kod izvornih govornika pokazalo je da se vokativni nastavci za imenice muškog roda (među njima su i muška imena na konsonant) upotrebljavaju u 85% ili više slučajeva te da iznimku čine rijetka ili strana imena i prezimena kao *Erik* i *Miloš*, a pogotovo ona kod kojih dolazi do glasovnih promjena kao *Erik* i *Uzelac* (Karlić i Cvitković, 2017: 233). Ovom problematikom bave se i hrvatske gramatike. Težak i Babić (1992: 87) navode da je vokativni oblik jednak nominativnom u vlastitim imenima stranog podrijetla, osobito ako se želi izbjeći glasovna promjena: *Dodi, stari Fritz*. Slično navode Barić i sur. (2005: 109); palatalizirana osnova izbjegava se kako se ne bi previše udaljila od osnove (*Fric – Fricu*). Raguž (1997: 11) navodi da nominativni oblik često imaju mnoga strana vlastita imena (osobito u razgovornom jeziku) (*Sven, George, Denis*) te domaća vlastita imena ako bi se osnova izmijenila (*Žic, Maček*). Ako se pak koristi vokativni nastavak, on je onda stilski obilježen (*Žiče, Mačeče, Mačeku*).

5.2. Vokativni oblik za opće imenice

S obzirom na to da bi se govornik na razini A2 trebao moći obratiti sugovorniku imenom, prezimenom, titulom i imenom odmilja, pozabavit ćemo se još i rodbinskim nazivima s obzirom na njihovu komunikacijsku neophodnost. Barić i sur. (2005: 154) navode da opće imenice redovno imaju nastavak *-o*, a imenice *tetka, ujna* i *strina* imaju vokativ jednak nominativu kada znače rodbinski odnos. Kada znače što drugo, imaju nastavak *-o* kao ostale opće imenice: *Tetko jedna, baš si se ušeptljao*. Težak i Babić (1992: 93) navode kako gramatički morfem *-a* imaju neke opće imenice koje znače rodbinske, hijerarhijske, profesijske i druge društvene odnose (*mama, tata, strina, gazda, vojvoda* itd.). Raguž (1997: 44) navodi da nastavak *-a* imaju mnoge opće imenice na *-a*, osobito nazivi rodbinskih odnosa (i muškog i ženskog roda) (*teta, tetka, mama, gazda*), ali je moguć i nastavak *-o* za opće imenice (dugačije od dosad navedenih: *djevojko, braćo, susjedo* uz *susjeda*).

6. Prijedlog obrade vokativa u nastavi HIJ-a na početnoj razini

Uvažavajući gramatičke opise vokativa te komunikacijske potrebe neizvornih govornika, izlaže se prijedlog obrade vokativa u nastavi HIJ-a na razini A2. S obzirom na to da je vokativ množine svih imenica, imenica srednjeg roda jednine te zamjenica i pridjeva istovjetan nominativu te da je to ponekad moguće i kod imenica muškog i ženskog roda jednine, može se krenuti s opisom da je općenito vokativni oblik jednak nominativnom. To će većini

neizvornih govornika biti privlačno i logično ako njihov jezik ne poznaje poseban vokativni oblik. Kao što je već rečeno, kriterij jednostavnosti i čestotnosti trebaju biti temelj u oblikovanju gramatičkog gradiva (Gulešić Machata i Udier, 2019: 11). Jednostavnost se ovdje odnosi na isticanje zajedničkog (sinkretizam nominativa i vokativa za sve rodove), a čestotnost na uvažavanje činjenice da najčešće riječi koje neizvorni govornik na razini A2 treba moći koristiti u vokativu karakterizira sinkretizam nominativa i vokativa.

imenice

	muški rod	ženski rod	srednji rod
jednina	V=N <i>Henry – Henry</i> <i>Smith – Smith</i> <i>Marko – Marko</i> <i>Niko – Niko</i> -e, -u * <i>Ivica – Ivica</i> <i>profesor – profesore</i> <i>prijatelj – prijatelju</i>	V=N <i>Ines – Ines</i> <i>Anić – Anić</i> <i>Ivana – Ivana</i> <i>teta – teta</i> -e, -o * <i>Marica – Marice</i> <i>gospođa – gospođo</i> <i>Mara – Maro</i>	V=N
množina	V=N	V=N	V=N

*Muški rod jednine:

muška imena na *-ica* -> V -e (*Ivica – Ivica*)

opće imenice muškog roda, imena i prezimena -> V -e /-u (*gospodin – gospodine, prijatelj – prijatelju, muž – mužu, Josip – Josipe, Vukasinović – Vukasinoviću*)

*Ženski rod jednine:

ženska imena i opće imenice na *-ica* -> -e (*Ivančica – Ivančice, profesorica – profesrice*)

opće imenice ženskog roda i neka ženska imena -> -o (*gospođa – gospođo, žena – ženo*) (ali: *susjeda, mama, teta, strina*)

Tablica 2. Prijedlog obrade vokativa u nastavi HIJ-a na razini A2

Ovakav opis odstupa od opisa u navedenim gramatikama i udžbenicima za neizvorne govornike koje obično navode gramatičke morfeme *-e/-u* za muški rod i *-o/-e/-i/-a* za ženski rod (ovdje je puno razlika među gramatikama i udžbenicima, često nisu navedeni svi mogući nastavci za ženski rod). Sinkretizam nominativa i vokativa obično navode kao mjesta odstupanja. To je u skladu s opisima u gramatikama za izvorne govornike hrvatskoga jezika. Neizvorni govornik na razini A2 ponajprije treba naučiti kako se obratiti sugovorniku imenom i prezimenom pa u prvi plan možemo staviti vokativne oblike za imena i prezimena. Budući da se u suvremenom jeziku sve češće koristi nominativni oblik za imena i prezimena što prepoznaju i gramatike hrvatskoga jezika, predloženi opis na prvo mjesto mogućih oblika stavlja

upravo vokativni oblik istovjetan nominativnom. Naime, vokativni oblik jednak je nominativu kod stranih muških imena (obično i stranih prezimena), muških imena na vokal te kod ženskih prezimena (koja su i inače indeklinabilna). Za ženska imena bi na početnoj razini bilo opravdano navesti da je vokativni oblik jednak nominativnom s obzirom na to da većina gramatika navodi taj oblik kao ravnopravan obliku s nastavkom *-o* ili navodi sinkretizam vokativa i nominativa kod ženskih imena kao običan u konvencionalnom, stilski neobilježenom oslovljavanju. Neke gramatike prepoznaju vokativni nastavak *-o* kao tipičan za dvosložna ženska imena s dugouzlaznim naglaskom, no početnicima HIJ-a takav bi kriterij mogao biti zbunjujuć s obzirom da ne mogu prepoznati naglaske⁴. Još jedan argument za navođenje nominativnog oblika kao primarnog pri poučavanju vokativa jest i činjenica da se neke frekventne opće imenice kao što su *mama, tetka, teta* koriste u nominativnom obliku.

Provođenje palatalizacije u vokativu kod imenica muškoga roda nije navedeno u prijedlogu obrade vokativa s obzirom na to da samo nekoliko frekventnih riječi ima ovakvu promjenu (*Bože, čovječe*) pa se one mogu poučiti leksički bez objašnjavanja glasovne promjene.

Obično se uz vokativ u nastavi uvježbava i korespondencija što je dobra vježba upotrebe vokativa u složenim izrazima. Također, učenike se prilikom obrade vokativa treba uputiti na pravopisna pravila (odvajanje zarezom). Vokativna je pozicija u rečenici slobodna pa vokativ, odijeljen zarezom, može stajati na početku, u sredini ili na kraju rečenice. Budući da je apelativna funkcija vokativa najizraženija na početku rečenice, na početnoj je razini HIJ-a dovoljno navesti samo početni položaj vokativa u rečenici. Prema kraju rečenice apelativnost slabi, a jača njegova emfatičnost pa se takvim primjerima mogu pozabaviti učenici na višim razinama HIJ-a (Vlastelić, 2013, prema Božinić, 2021: 96).

Izazov u ovom pristupu može biti (ne)mogućnost razlikovanja tradicionalnih i stranih imena. Tema vlastitih imena zato se može obrađivati uz vokativ.

Ovaj je pristup predložen za neizvorne govornike na razini A2, a na naprednijim se razinama pristup može mijenjati u skladu s komunikacijskim potrebama govornika određene razine.

⁴ Možda bi se u ovom slučaju moglo govoriti o okamenjivanju vokativnih oblika za tradicionalnija dvosložna imena (*Jela – Jelo, Mara – Maro*). Naime, čini se da nastavak *-o* ne bi bio običan za modernija dvosložna ženska imena s dugouzlaznim naglaskom (*Luna – Luno*) nego bi nastavak *-o* imao ekspresivnu funkciju što bi moglo biti dio poučavanja HIJ-a na visokim razinama. U govorima koji su izgubili vokativ, kao kajkavski, vokativ se javlja u nekim okamenjenim izrazima te u svrhu izražavanja govornikovih osjećaja ili stavova. Slična se pojava može primijetiti i u hrvatskome standardnom jeziku, no nema istraživanja koja to potvrđuju.

7. Zaključak

Pregledom opisa vokativa u udžbenicima za neizvorne govornike na početnoj razini možemo utvrditi da se opisi oslanjaju na gramatike hrvatskoga jezika koje polaze od najčešćih nastavaka za opće imenice. Detaljnije se ne bave problematikom vlastitih imena (iznimka je udžbenik *Reci mi hrvatski*). Gramatike namijenjene neizvornim govornicima, uvažavajući komunikacijske potrebe korisnika, nešto se više bave problematikom vlastitih imena. Najdetaljnije opise nudi gramatika Darka Matovaca (2022) koja ima i drugačiji pristup vokativu jer ga izdvaja od drugih padeža te gramatika autorice Ronelle Alexander (2006) u kojoj možemo primijetiti i neka odstupanja od opisa u drugim hrvatskim gramatikama (primjerice navodi da prezimena nemaju poseban vokativni oblik kada dolaze s imenom, ali ga mogu imati uz titule).

Vlastita imena u vokativu glavni su interes ovoga rada budući da govornik koji prvi put uči o vokativu (na razini A2) ponajprije treba znati kako se obratiti sugovorniku imenom i prezimenom, titulom i imenom odmilja. Ponuđen je presjek iz hrvatskih gramatika koji je pokazao da se gramatike, unatoč razlikama u opisima, slažu da većina vlastitih imena može/treba zadržati nominativni oblik u vokativu. Isto vrijedi i za neke opće imenice koje označavaju rodbinske odnose, a koje prema kriteriju čestotnosti svakako treba uvrstiti u poučavanje na razini A2. To su argumenti u prilog ponuđenoj obradi vokativa koja polazi od izjednačavanja vokativnog i nominativnog oblika.

Literatura / References

- Alexander, Ronelle. (2006). *Bosnian, Croatian, Serbian: A Grammar with Sociolinguistic Commentary*. Univ. of Wisconsin Press. (In English)
- Barešić, Jasna. (2000). *Dobro došli 1. Gramatika i rješenja zadataka*. [*Welcome 1. Grammar and keys*]. Zagreb: Sova – Škola za strane jezike. (In Croatian)
- Barić i sur. (2005). *Hrvatska gramatika [Croatian grammar]*. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian)
- Belaj, Branimir i Talacković Faletar, Goran. (2014). *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika [Cognitive grammar of Croatian language]*. Zagreb: Disput. (In Croatian)
- Bjedov, Vesna. (2009). „Prihvaćenost novoga poretka poučavanja padeža“ [„The attitude to the New Approach to Teaching Cases Proposed by the Croatian Language Curriculum“]. U *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik [Lahor: Journal for Croatian as Mother, Second and Foreign Lanugage]*, 1(7), 24-58. (In Croatian)
- Blagus Bartolec, Goranka. (2015). „Svašta pomalo o padežima“ [„A little bit

- about cases“]. U *Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika [Croatian language: scientific-popular journal for the culture of Croatian language]*. 14-17. (In Croatian)
- Božinić, Petra. (2021). „Obrada vokativnih obilježja u suvremenim udžbenicima i školskim gramatikama hrvatskoga jezika“ [„The interpretation of vocative linguistic features in contemporary textbooks and grammar books of the Croatian language“]. U *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu [School herald: journal for pedagogical theory and practice]*. 95-119. (In Croatian)
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia, Udier, Sanda Lucija, Pasini, Dinka. (2006). *Hrvatski za početnike 1 [Croatian for beginners 1]*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. (In Croatian)
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia, Udier, Sanda Lucija. (2008). *Razgovarajte s nama. Udžbenik i vježbenica za razinu A2/B1 [Talk to us. Schoolbook and workbook for levels A2/B1]*. Zagreb: FF press. (In Croatian)
- Gulešić Machata, Milvia; Udier, Sanda Lucija. (2019). „Poučavanje gramatičkih kategorija i njihovih oblika u ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom“ [„Grammatical categories and their forms in learning Croatian as a foreign and a second language“]. U *Strani jezici: časopis za primijenjenu lingvistiku [Foreign languages: Journal for Applied Linguistics]*. 7-23. (In Croatian)
- Ham, Sanda. (2002). *Školska gramatika hrvatskoga jezika [School grammar of Croatian language]*. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian)
- Grgić, Ana; Gulešić Machata, Milvia (ur.). (2017). *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2 [Croatian A2: Descriptive framework of reference level A2]*. Zagreb: FF press. (In Croatian)
- Jelaska, Zrinka. (2006). „Padežni izazov: hrvatska sklonidba i određivanje padeža“ [„Case Challenge: Croatian Declination and Case Identification“]. U *Metodički profili [Methodology profiles]*. 40-42. (In Croatian)
- Jelaska, Zrinka. (2015). *Basic Croatian Grammar: Sounds, Forms, Word Classes*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. (In English)
- Juričić, Dinka. (1994). *Reci mi hrvatski. Udžbenik [Tell me in Croatian. Schoolbook]*. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian)
- Kapović, Mate. (2006). „Najnovije jezične promjene u zagrebačkom govoru“ [„The newest language changes in the dialect of Zagreb“] U *Kolo 4*. (izvor: <https://www.matica.hr/kolo/301/Najnovije%20jezi%C4%8Dne%20promjene%20u%20zagreba%C4%8Dkom%20govoru/>, pristup 15. rujna 2022.) (In Croatian)
- Karlič, Virna; Cvitković, Ivana. (2017). „Vokativnost u hrvatskoj i srpskoj jezičnoj normi i upotrebi: morfološki pristup“ [“Vocativity in Croatian and Serbian language norm and usage : a morphological approach“]. U *Filološke studije [Philological Studies]*. 228-242. (In Croatian)
- Kodrić Gagro, Ana i Vraneša, Ana. (2016). „Okamenjivanje: promjene u

- funkciji padeža u suvremenome hrvatskom jeziku ["Freezing: changes in case function in contemporary Croatian language"]. U S. Botica, D. Nikolić, J. Tomašić i I. Vidović Bolt (ur.). *Šesti slavistički kongres*. Hrvatsko filološko društvo. 401-411. (In Croatian)
- Kolaković, Zrinka. (2007). „Zastupljenost padeža u hrvatskome jeziku u pisanim i govornim tekstovima“ [„The frequency of Cases in Croatian written and spoken data“]. U *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* [*Lahor: Journal for Croatian as Mother, Second and Foreign Lanugage*]. 242-270. (In Croatian)
- Maresić, Jela. (1995). „O ostacima kajkavskoga vokativa“ [„On Remnants of the Kajkavian Vocative“]. U *Filologija* [*Philology*]. 235-238. (In Croatian)
- Matovac, Darko. (2022). *Basic Croatian Grammar*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. (In English)
- Raguž, Dragutin. (1997). *Praktična hrvatska gramatika* [*Practical Croatian grammar*]. Zagreb: Medicinska naklada. (In Croatian)
- Stolac, Diana. (2005). „Komunikacijske funkcije vokativa“ [„Vocativ's communication functions“]. U *Od fonetike do etike* [*From Phonetics to Ethics*]. 173-184. (In Croatian)
- Tanacković Faletar, Goran, Matovac, Darko. (2009). „Uporabno utemeljena teorija usvajanja jezika oprimjerena razvojem padežnog sustava imenica hrvatskoga jezika“ [„Usage-based Model of Language Acquisition: An Example of the Development of Noun Inflection in the Croatian Language“]. U *Suvremena lingvistika* [*Contemporary Linguistics*]. 247-273. (In Croatian)
- Težak, Stjepko; Babić, Stjepan. (1992). *Gramatika hrvatskoga jezika* [*Grammar of Croatian language*]. Zagreb: Školska knjiga. (In Croatian)
- Udier, Sanda Lucija; Gulešić-Machata, Milvia; Čilaš-Mikulić, Marica. (2006). „Gramatičko-semantički pristup obradi padeža“ [„Grammatical-semantic approach to Croatian Cases“]. U *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* [*Lahor: Journal for Croatian as Mother, Second and Foreign Lanugage*]. 36-48. (In Croatian)